

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:1938

av Caroline Szyber m.fl. (KD)

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggnad samt konsumentpolitik

Innehåll

Förslag till riksdagsbeslut	2
Tabeller	4
1. Sverige behöver fler bostäder	5
2. Det bostadspolitiska målet	8
3. Flyttskatter	8
4. Stärk den regionala planeringsnivån	9
5. Sverigeförhandlingen	10
6. Incitament för bostadsbyggande	11
7. Begränsa överklagandet	13
8. Den digitala planprocessen	13
9. Bygglovsavgifterna	14
10. Riksintressen	14
11. Reformera strandskyddet	15
12. En frihetsreform för byggsektorn	16
13. Studentboenden	17
14. Äldres boende	18
15. Hyressättningsystemet	19
16. Rätten till bostad	21
17. Höjda bostadsbidrag för barnfamiljer med knapp ekonomi	22
18. Ägarlägenheter	23
19. Avskaffa taxeringssystemet	23
20. Energisparlån	24
21. Överskuldsetting	25

22.	Snabblån	25
23.	Evighetsgäldenärer	26
24.	Skuldsättning för företagare	27
25.	Konsumtion	27
26.	Konsumentupplysningen	29
27.	Den nya namnlagen	29

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2016 inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik enligt förslaget i tabell 1 i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att behålla nuvarande bostadspolitiska mål och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att skjuta på betalningen av räntan på uppskovet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja räntan för uppskovet motsvarande statens kreditkostnader och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade investeringar till kollektivtrafik på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att frigöra mark till bostäder genom sanering av tidigare förorenade områden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åstadkomma en effektivare prövningsordning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effektivisera plan- och byggprocessen genom en digital planprocess och att i ett första steg införa öppna geodata för offentlig sektor i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över finansieringsmodellen för geodata och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa incitament för kommunerna att snabbare handlägga bygglovsärenden genom reduktioner av bygglovsavgiften och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att granska riksintressesystemet utifrån dess hämmande effekt för tillkomsten av bostäder och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att peka ut strandskyddsområden som ska betecknas som skyddsvärda eller bebyggas restriktivt för att i övrigt anse strandnära bebyggelse tillåten och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att expandera listan för bygglovsbefriade åtgärder kraftigt och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta boendemöjligheterna för studenter och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att för samtliga universitet och högskolor permanenta möjligheten att tillhandahålla bostäder åt studenter och gästforskare och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge möjlighet för Försvarsmakten att tillhandahålla bostäder till sina tillfälligt anställda och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förlänga investeringsstödet till äldres bostäder och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en friare hyressättning med presumtionshyror vid nytecknande av kontrakt och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett system för kringtjänster och tillval för hyresrätten och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en bred bostadssocial utredning med uppdrag att utreda hur bostadsförsörjningen för utsatta grupper kan utformas och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja bostadsbidraget för hemmavarande barn och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra omvandling av bostäder i befintliga bostadsbestånd till ägarlägenheter och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa taxeringsvärdessystemet och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en modell för energisparlån och tillkännager detta för regeringen.

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för ett räntetak på snabbblånemarknaden och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om slutlig preskriptionstid och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att be regeringen presentera förslag i enlighet med Nystartsutredningen om en särskild form av skuldsanering för företagare som drabbats av överskuldsättning, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka anslaget till Konsumentverket för att möta efterfrågan på tjänsten Hallå konsument och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att implementera slutsatserna i den parlamentariska namnlagskommittén i lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

Tabeller

Tabell 1. Kristdemokraternas förslag till anslag för 2016 uttryckt som avvikelse gentemot regeringens förslag (tusental kronor)

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
1:1 Bostadspolitisk utveckling	24 000	
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	99 500	-70 000
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000	-33 000
1:5 Boverket	216 379	
1:6 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	3 000	
1:7 Statens geotekniska institut	45 239	
1:8 Lantmäteriet	509 781	
1:11 Utvecklingsprojekt för jämställda offentliga rum	11 000	
1:12 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	1 000 000	-1 000 000
1:13 Upprustning av skollokaler	830 000	-830 000
1:14 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	1 850 000	-1 850 000
1:15 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	2 200 000	-2 200 000
2:1 Marknadsdomstolen	7 413	
2:2 Konsumentverket	141 749	
2:3 Allmänna reklamationsnämnden	42 178	
2:4 Fastighetsmäklarinspektionen	17 952	
2:5 Åtgärder på konsumentområdet	18 459	
2:6 Bidrag till miljömärkning av produkter	4 374	
Summa	7 064 024	-5 983 000

Tabell 2. Kristdemokraternas förslag till anslag för 2016 till 2019 uttryckt som avvikelse gentemot regeringens förslag (miljoner kronor)

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik		2016	2017	2018	2019
1:2	Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	-70	-70	-70	-70
1:3	Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	-33	-33	-33	-33
1:12	Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
1:13	Upprustning av skollokaler	-830	-330	-330	
1:14	Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	-1 850	-1 800	-1 300	-1 300
1:15	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	-2 200	-2 700	-3 200	-3 200
2:2	Konsumentverket				
	Summa	-5 983	-5 933	-5 933	-5 603

1. Sverige behöver fler bostäder

Människans närmiljö som den kommer till uttryck i vårt boende och samhället runt omkring oss är av stor vikt för vårt psykiska och fysiska välbefinnande. En trygg och estetiskt tilltalande närmiljö är viktig för att vi ska må väl och utvecklas i positiv riktning. Ett samhällsbyggande utifrån en kristdemokratisk värdegrund innebär att planera för trygga, ändamålsenliga och vackra miljöer där medborgarna själva tar aktiv del i beslutsprocessen och känner sig delaktiga i skapandet av sina närmiljöer.

Att bygga ett samhälle, där alla trivs, känner delaktighet och trygghet, kräver en vision av det goda samhället. Denna vision innebär att allt samhällsbyggande ska ske utifrån människans behov av de små nära gemenskaperna. Därför bör planeringen av samhället på alla nivåer alltid ske utifrån vad som är bra för små gemenskaper, och hur sådana gemenskaper främjas. Ett sådant synsätt medför att man vid bostadsområdesplanering skapar utrymmen för människor att mötas i gemenskaper och skapar ett småskaligt och greppbart boende även för den minsta av våra medborgare – barnet. För att främja umgänge över generationsgränserna bör flergenerationsboende underlättas. Särskild hänsyn måste också tas till de äldre och till personer med funktionsnedsättning.

Den kristdemokratiska bostadspolitikens vilar på fem grundstenar.

Den första är det sociala hänsynstagandet som går som en röd tråd genom hela den kristdemokratiska politiken. Till människans grundläggande behov hör att ha någonstans att kalla sitt hem. Vi måste trygga bostadsförsörjningen åt alla, i olika åldrar, med olika sociala och ekonomiska förutsättningar. Inte minst för barn och unga är en god boendemiljö av största vikt.

Den andra grundstenen är en strävan att ge alla människor och familjer ökad frihet att själva få bestämma över större delar av sin vardag utan att offentliga instanser eller någon annan lägger sig i och vill lägga saker och ting till rätta.

Den tredje är en strävan att skapa en marknad med sunda spelregler och med långsiktigt förutsägbara villkor för bostadsbyggandet.

Den fjärde grundstenen är det personliga ägandet. Den som äger sitt hem känner generellt sett ett större ansvar för sitt boende och upplever också större delaktighet. Alla undersökningar visar på att de flesta människor allra helst vill äga sitt hem, och det är viktigt att ge så många som möjligt av dessa rimliga möjligheter till detta.

Den femte är förvaltarskapstanken. Det vi bygger i dag och imorgon kommer att stå i 50 till 100 år framöver. I detta ryms såväl miljöaspekter som vikten av en arkitektur och stadsplanering som skapar bestående värden och är hållbar i begreppets fulla bemärkelse. Utmaningen är att klara hållbarhetsbegreppets tre dimensioner samtidigt; social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet.

I det goda förvaltarskapet ligger också behovet av en sund samhällsekonomi där bostäder finns för den som flyttar till jobb eller studier. Bristen på bostäder blir annars ett hinder för en dynamisk ekonomi.

Det byggs för lite i Sverige. Just nu och under en lång period bakåt har Sveriges bostadsinvesteringar befunnit sig långt under EU-genomsnittet. Under hela tidsperioden 1995–2014 har Sverige i jämförelse med våra nordiska grannar haft lägst bostadsinvesteringar i förhållande till BNP. Kristdemokraterna har under snart två mandatperioder i regeringsställning aktivt kunnat påverka bostadspolitikens utformning. Genom ett flertal åtgärder har vi tagit steg mot en fungerande bostadsmarknad där långsiktiga spelregler är ledstjärna. Under 2014 ökade bostadsbebyggandet med 20 procent och 40 500 bostäder påbörjades. Prognosen för 2015 är att byggandet fortsätter öka så att 47 500 bostäder påbörjas. För 2016 beräknas ca 50 000 bostäder påbörjas. Befolkningstillväxten gör dock kravet på en ännu högre nybyggnadstakt akut. Vår nya regering har på flera sätt stannat av reformtakten samtidigt som den ger sig in i kontraproduktiva recept som subventioner.

I år uppger 63 procent av landets kommuner att de har ett underskott på bostäder. Så gott som alla kommuner vilka uppger att de har balans på bostadsmarknaden är de som har färre än 75 000 invånare och saknar högskola. De kommuner som inte anser sig behöva nya bostäder har oftast negativ befolkningsutveckling (SCB).

Den stora efterfrågan i kombination med brist har lett till en kraftig prisutveckling. Enligt Svensk Mäklarstatistik steg priset på bostadsrätter i riket med 14 procent, i Göteborg med 22 procent och i Stockholm med 17 procent från förra året till i år.

Bostadsköerna är långa. För den som söker en etta i Stockholms län och inte kräver att få bo centralt är kötiden ändå 56 månader enligt Hyresgästföreningen. En redan ansträngd bostadsmarknad väntar nu ett rekordhögt inflöde av nyanlända som saknar efterfrågekraft att köpa bostäder eller hyra till höga priser.

Företag som söker arbetskraft till våra storstäder tvinga avstå anställningar och tillväxt då bostäder saknas. Somliga företag med många internationella arbetstagare tvingas ägna sig åt bostadsförmedling via invecklade andrahandskontrakt till stora kostnader. Människor som söker jobb och möjligheter måste säga nej till sin framtid då de inte hittar bostad.

Sverige behöver höja sin bostadsproduktion, av såväl hyresrätter, bostadsrätter, ägarlägenheter som villor. Grundläggande strukturproblem på den svenska bostadsmarknaden gör att byggandet släpar efter efterfrågan. Den mest framträdande åtgärden består i att målmedvetet angripa hindren för bostadsbyggande hinderbana i form av krångliga och tidskrävande planprocesser, svårtydbara bullerregler, byggregler med mera. Tiden från idé till att en nyckel sätts i en ny dörr måste göras kortare, mindre kostsam och lättare än vad den är nu.

Det tar tid att bygga ett hus från grunden om det ska göras med kvalitet. Likaså tar det tid att renovera svensk bostadspolitik. Sverige har kommit en bra bit på väg i moderniseringen, men mer återstår att göra. Kristdemokraterna ser framför sig ett behov av en fortsatt reformering av svensk bostadspolitik, ett reformarbete som rör själva grundvalarna, spelreglerna, organisationen och strukturen. Det finns områden inom bostadspolitiken där politiken och det offentliga har alldeles för stort inflytande och där makt skulle behöva flyttas till den enskilde medborgaren. Det finns områden där marknadsekonomin grundläggande principer har satts ur spel på ett sätt som får samhällsekonomiskt negativa konsekvenser. Och det finns områden där staten skulle behöva ha större inflytande.

Den reformagenda som präglade den tidigare regeringens arbete då Kristdemokraterna ansvarade för bostadsfrågorna, har nu stannat av. I flertalet frågor urholkar den nya regeringen utredningsresultat och förslag. Istället för att korta processen och minska kostnaden för hur en bostad blir till, vill nu regeringen vrida klockan tillbaka då man med subventioner hoppades stimulera till bostäder. De planerade investeringsstöden leder emellertid till snedvridningar av marknadsvillkoren som förlamar marknadens aktörer i bostadsbyggandet. Det blir mer angeläget för byggföretagen att uppfylla regler för att få subventioner istället för att utveckla en kostnadseffektiv produktion. Samma mekanism sätter in med regeringens subventioner för energieffektivisering. De bostadsbolag som varit goda förvaltare och gjort

nödvändiga investeringar går miste om pengar som istället missköta fastigheter kan få del av. Det lönar sig att vara ett dåligt bostadsbolag och fingervisningen från regeringen till dem som envisas med att göra rätt – är att de gör fel.

2. Det bostadspolitiska målet

I budgetpropositionen 2008 lades det bostadspolitiska mål fram som sedan dess varit vägledande för regeringens arbete. Målet anges som långsiktigt fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Målet tog fasta på den enskilde boendekonsumenten som utgångspunkt och dennes rätt till att bo och arbeta där man önskar, genom en mångfald av boendeformer. Om den boendes valfrihet främjas kan bostadspolitiken bidra till förbättrade levnadsförhållanden, ökad integration i boende och motverka utanförskap. Det är helt centralt i det bostadspolitiska målet att skapa goda förutsättningar för byggande, förvaltning och ägande av bostäder samt att underlätta för bostadsmarknaderna att fungera på ett sätt som inkluderar alla människor. Med den prioriteringen skapas också möjligheten till valfrihet och mångfald. Målsättningen anger också att bostadsbeståndet ska hålla hög kvalitet och att boende och förvaltning av bostäder ska bidra till en hållbar utveckling. Mot bakgrund av de utmaningar som idag föreligger på bostadsmarknaden är målet högst aktuellt och bör kvarstå i dess nuvarande form.

3. Flyttskatter

Det har under lång tid byggts för lite bostäder och en bristande rörlighet på bostadsmarknaden har förvärrat utbudsproblemet.

Kristdemokraterna har uppfattningen att ett amorteringskrav – med ett tydligt undantag för nyproduktion för att söka undvika att den hämmas – är en rimlig åtgärd för att dämpa hushållens skuldsättning. Amorteringskravets nackdel är att trögrörligheten på bostadsmarknaden riskerar att spås på något, vilket särskilt märks för nya lån vid bostadsköp.

En del av orsakerna till den bristande rörligheten på bostadsmarknaden står att finna i skatternas utformning. De så kallade flyttskatterna gör att en del drar sig för att byta bostad och leder därmed till sämre rörlighet på bostadsmarknaden.

Taket för uppskov gällande reavinstskatten bör därför tas bort om man köper ny bostad. Även betalningen av räntan på uppskovet ska kunna skjutas på framtiden vid köp av ny bostad. På så sätt tvingas inte vinsten vid försäljningen fram till beskattning,

vilket innebär att en stor del av den bristande rörligheten som orsakas av skatter vid flytt kan elimineras.

I stället betalas såväl reavinstskatt som uppskovsränta när personen inte längre gör något uppskov. Det sker exempelvis när personen flyttar till hyresrätt, till särskilt boende eller om personen avlider.

För att finansiera den fördyring som det innebär för staten att få in uppskovsränta och större del av reavinstskatten senare än med dagens regelverk, kan räntan för uppskovet höjas något, motsvarande statens kreditkostnad. Den närmare utformningen av detta förslag behöver utredas, men det är vår övertygelse att en sådan reform har potential att kraftigt öka rörligheten på bostadsmarknaden på ett sätt som är statsfinansiellt ansvarsfullt, samtidigt som tryggheten för boende kan bevaras.

4. Stärk den regionala planeringsnivån

Kommunerna har bostadsförsörjningsansvaret och planmonopolet. Det innebär ett ansvar hos kommunen att upprätta översiktsplaner eller detaljplaner för att därmed säkra tillkomsten av bostäder. Tyvärr är ambitionerna att släppa fram mark för bebyggelse hos många kommuner påfallande bristfällig. Sverige sticker ut i ett internationellt avseende genom att sakna en fungerande, regional planeringsnivå. Bostadsförsörjningen är inte ett problem enbart för enskilda kommuner.

Kristdemokraterna har därför på olika sätt under tiden vi regerade tillsammans med övriga allianspartier verkat för att stärka den regionala planeringsnivån.

Storstadsregionerna är sammanhängande arbets- och bostadsmarknader och ansvarstagandet för bostadsförsörjningen behöver därför också i större utsträckning ske på en regional nivå.

Arbetet att koppla ihop regioner och se en regions behov utöver kommungränserna kom till uttryck med Sverigebygget som Alliansen först introducerade. Efter att Stefan Löfven först avfärdat det som ”luftslott” har arbetssättet tillåtits fortsätta under namnet Sverigeförhandlingen. Det pågående arbetet i Sverigeförhandlingen är nu den största infrastruktursatsningen i Sverige på 150 år. Från den 1 januari 2014 införde vi ett krav att kommunerna i sin planering för bostadsförsörjningen ska redovisa vilka hänsyn som har tagits till relevanta nationella och regionala mål och andra planer och program som har betydelse för bostadsförsörjningen. Länsstyrelsen och andra regionala organ fick möjlighet att yttra sig över kommunens planering vad gäller bostadsförsörjning. När en kommuns riktlinjer på området sedan inte motsvarar kraven ska regeringen kunna beordra kommunen att arbeta fram nya.

Som del av regeringen tillsatte vi i augusti 2013 en parlamentarisk kommitté med uppgift att titta på just den regionala planeringsnivån. De presenterade sina slutsatser under sommaren 2015 och krävde ökad samordning i kommunernas planering för bostadsförsörjning, en regional fysisk planering och en nationell strategi för fysisk planering och bostadsförsörjning. Vi menar att den här strategin bör inkludera mål för hur många bostäder respektive kommun måste planera för. En förstärkt regional planeringsnivå kan stödja kommunerna i deras planeringsarbete. Var och hur inom kommunens gränser det ska planeras för bostäder att nå upp till målen ska sedan fortsätta vara varje kommuns ansvarsområde.

Något som kom till uttryck i regionplaneringskommitténs slutrapport, och som det råder bred enighet om, är att infrastruktur och bostadsbyggande är intimt förknippade med varandra. Fungerande kollektivtrafik och bra vägar underlättar bostadsbyggandet. Ett välfungerande kollektivtrafiksystem bidrar till en livskraftigare landsbygd. En bättre trafikplanering möjliggör också för nyanlända att etablera sig i hela landet. Det är därför angeläget att planeringen av bostadsbyggande och utbyggnad av infrastruktur genomgående integreras på ett annat sätt än idag.

Kommuner med god arbetsmarknad som i dag har ett mycket högt mottagande kan avlastas genom att fler asylsökande och nyanlända kan bo i kringliggande kommuner. Kristdemokraterna anser att det är viktigt för såväl den regionala tillväxten som för integrationen och arbetslösheten med satsningar på kollektivtrafiken. Vi satsar därför 50 miljoner kronor per år under 2016–2019 på kollektivtrafik i landsbygden.

5. Sverigeförhandlingen

För närvarande byggs nu infrastruktur i hög takt. Med infrastrukturen möjliggörs också nya lägen för bostäder. Kristdemokraterna har tillsammans med övriga allianspartier i regering varit med och kraftigt ökat anslagen till långsiktiga infrastrukturåtgärder. Den 1 juli 2014 tog alliansregeringen det dåvarande initiativet till det så kallade Sverigebygget, ett initiativ som syftade till att möjliggöra ett antal långsiktiga och genomgripande satsningar i ett åtgärdepaket för bland annat järnväg, vägar och utbyggd kollektivtrafik. Sverigebygget hade föregåtts av den så kallade Stockholmsförhandlingen, vilken resulterade i avtal om utbyggd tunnelbana och 78 000 nya bostäder fram till 2030.

Numera går Sverigebygget under namnet Sverigeförhandlingen men till sitt innehåll återspeglar den fortfarande de ursprungliga visionerna på området. Sverigebygget var Kristdemokraternas och de övriga allianspartiernas sätt att ta ett samlat grepp om infrastruktur och bostadsbyggande för att knyta ihop landet. För att kunna förverkliga

detta tillsattes en särskild förhandlingsperson med uppgift att skapa förutsättningar för järnvägs- och vägsatsningar och fler bostäder i många delar av landet. Dessa förutsättningar skulle skapas genom överenskommelser mellan staten, kommuner och regioner.

Tyvärr finns det skäl att betvivla den nuvarande regeringens förmåga att hantera viktiga transportpolitiska frågor utifrån det gångna årets turer med Förbifart Stockholm och Bromma flygplats vilket också tyvärr ger skäl att tvivla på regeringens ambitioner vad gäller Sverigeförhandlingen. Regeringens beslut att frysa produktionen av Förbifart Stockholm innebar stora merkostnader för skattebetalarna och en onödig försening av ett angeläget infrastrukturprojekt

Regeringen har genom sitt agerande skapat osäkerhet för såväl näringsliv som privatpersoner. Om regeringen skulle vara lika oberäknelig i fråga om Sverigeförhandlingen som de var i fråga om Förbifart Stockholm riskerar det att få långtgående negativa konsekvenser för landets utvecklingsmöjligheter.

För att realisera de ambitiösa och kostsamma infrastrukturprojekt som ryms inom Sverigeförhandlingen är det helt avgörande att finansieringen kan lösas på ett ansvarsfullt sätt och att alternativa finansieringslösningar inte förbises.

Sverigeförhandlingen innehåller ett antal angelägna åtgärder. Kristdemokraterna anser att dessa infrastrukturinvesteringar är viktiga och nödvändiga för att Sverige även i fortsättningen ska kunna tillhandahålla goda förutsättningar för kommunikationer och transporter.

6. Incitament för bostadsbyggande

Kristdemokraterna anser att en stor del av förklaringen till varför byggkostnaderna stigit långt mer än KPI beror på bristen på detaljplanelagd mark och utdragna planprocesser. Konkurrensverkets rapport 2015:5 visar hur kommunen står som den viktigaste markägaren av exploaterbar mark. Kommunernas tilldelning och försäljning spelar en central roll för att styra det potentiella byggandet. Om utbudet av byggbar mark kunde öka, skulle också prisbilden lätta. Konkurrensverket uppfattar inte i sin rapport att kommunerna reflekterat över denna möjlighet och över orsakssambandet mellan kvantitet och pris på den lokala nivån.

Kommunerna spelar en nyckelroll i att ta fram detaljplanelagd mark. Utan byggklar mark inga hus. Därför måste kommunerna höja sina ambitioner. Men staten måste också underlätta för kommunerna så att det blir enklare och smidigare för kommunerna att planlägga marken.

Många kommuner i tillväxtregionerna anser att det kostar mer än det smakar att planera för ökad bebyggelse. Gator och vägar behöver byggas ut, liksom förskolor och skolor. För att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för kommuner att investera i nya bostadsområden är det intressant med någon form av ekonomiskt stimulansstöd att införa till kommuner som bygger nya bostäder. En lösning för att finansiera ett sådant grepp är att en del av statsbidraget till kommunerna ges i form av en summa per färdigställd bostad. Det skulle också ge tydliga incitament för kommunerna att detaljplanelägga mark och genomföra nödvändiga infrastrukturinsatser.

Konkurrensverket pekar ut möjligheten för kommunerna att korta sina planprocesser. Kommunerna behöver tillföra resurser för att snabba på sin ärendehantering genom färre beslutstillfällen. I väntan på att Kristdemokraternas politik för en striktare ordning i samband med överklagande införs, bör också kommunerna vinnlägga sig om att förebygga överklaganden genom väl genomförda samråd.

Regeringen gör nu en större satsning för att stödja kommunerna i deras arbete för fler bostäder. Tyvärr signalerar redan deras stöd till sin utformning en kortsiktighet där stödet ska avtrappas med åren. I regeringens stöd saknas också den så angelägna uppmaningen till kommunerna att jobba efter incitament. Det behövs piska såväl som morot för att kommunerna ska bygga upp servicetillvända organisationer vars målsättning bygger på tillkomsten av fler bostäder.

Regeringen riktar enorma subventionsbelopp till byggföretagen med snedvridande och konkurrenshämmande effekter. Stöd behöver istället riktas till kommunerna för att främja den kommunala infrastrukturen så att goda förutsättningar för byggande kan grundläggas.

Alliansen slog fast i det valmanifest vi gick till val på 2014 att bostadsbyggande, vid sidan av miljönytta, ska vara styrande vid prioritering av områden för sanering av mark. I synnerhet för förtätning i tätortsnära områden är det angeläget att frigöra mark som hittills inte kunnat användas på grund av dess historia då marken kanske var platsen för en bensinmack eller någon form av industriverksamhet. Genom att sanera marken frigörs attraktiv tätortsnära mark för bebyggelse samtidigt som utanförbyggande områden, t.ex. ekologiskt värdefull åkermark, kan sparas. Regeringen har också inspirerats att avsätta medel för sanering av mark, vilket den förtjänar beröm för. Om regeringens intention främst syftar till deras kontraproduktiva ambition att lägga ner Bromma flygplats är dock inte klargjort. Kristdemokraterna anslagshöjning för sanering av mark syftar till att frigöra mark för bebyggelse samtidigt som gamla miljöskulder åtgärdas.

7. Begränsa överklagandet

Överklagandeprocessen bidrar starkt till att planprocessen i Sverige tar lång tid. Bara under 2014 överklagades 358 beslut om detaljplaner till länsstyrelserna. Det motsvarar en fjärdedel av alla antagna detaljplaner under året. Av dem som överklagades under 2014 gick 152 detaljplaner till mark- och miljödomstolarna för vidare processer (Boverket). Även om storstäderna dominerar överklagandestatistiken kan också stora regionala variationer iakttas. I till exempel Blekinge överklagas 42 procent av detaljplanerna medan grannen Kalmar län gått från 30 procent 2013 till 5 procent 2014.

De rättsliga processerna leder sällan till något annat än förlorad tid. Av alla överprövade och överklagade detaljplaner är det 2 procent av det totala antalet antagna detaljplaner som upphävts av länsstyrelsen under 2014 såväl som 2013 (Boverket). Utöver den förlorade tiden måste byggföretagen kalkylera för den förlängda projektlängden då kapital, bemanning och material måste ligga i träda i väntan på de juridiska processerna. Ansenliga kostnader som sällar sig till slutpriset och hyran/avgiften på bostaden.

Kristdemokraterna kunde i regeringsställning medverka till att regeringen tillsköt medel till länsstyrelserna och mark- och miljödomstolarna för att förkorta handläggningstiderna. Men därutöver krävs en bred översyn av instansordningen i syfte att med bibehållen rättssäkerhet åstadkomma en effektivare prövningsordning. Bland annat bör antalet instanser som överklaganden kan prövas i minskas, likaså vilka som får överklaga, det vill säga antalet sakägare bör reduceras. Därutöver bör det vara möjligt att ta ut en administrativ avgift. Vad gäller instanser bör plan- och lovärenden kunna överklagas till mark- och miljödomstolarna redan i första instans.

8. Den digitala planprocessen

Bristen på bostäder och effektiva transportvägar riskerar tillväxt och att landets konkurrenskraft gentemot omvärlden försämras. Sverige står därför inför mycket omfattande investeringar i bostäder, vägar och spårbunden trafik. Åtskilliga miljarder kronor har investerats i databaser med fastighetsinformation och geodata utan att det gett tillräckliga samhällsekonomiska effekter. Staten, kommunerna och näringslivet behöver nu samlas för att utveckla digitala lösningar för att förenkla och effektivisera processer för planering, plangenomförande och byggande.

Alliansregeringen gav Statskontoret 2013 i uppdrag att titta på statliga styrmedel för utveckling av en sammanhållen digital planprocess. Statskontoret redovisade i rapporten ”Från analog till digital – Insatser för att främja en digital planprocess” att en digital

planprocess innebär vinster såväl för kommunerna och staten som för allmänheten och exploatörerna. En digital planprocess skapar förutsättningar för en bättre fungerande marknad för byggande av nya bostäder, vägar och järnvägar. För att uppnå den maximala samhällsnyttan av en digital planprocess behöver hela samhällsbyggnadsprocessen omfattas av ett digitalt arbetssätt. Statskontorets förslag om en nationell e-strategi för en digital planprocess, nationell databas för planbestämmelser och fri tillgång till geodata är mycket viktiga delar i digitaliseringen och effektiviseringen av samhällsbyggandet.

Öppna och avgiftsfria geodata är mycket viktigt för att effektivisera flödet av information i alla samhällsprocesser. Lantmäteriets beslut att släppa sin småskaliga kartinformation som öppna data är ett viktigt första steg.

Statliga geodata finansieras idag genom anslag och avgifter. Genom en komplicerad modell sker utbyte av geodata och pengar mellan statliga myndigheter och landets kommuner. För att effektivisera och förenkla geodataverksamheten samt förbereda införande av öppna geodata behöver finansieringsmodellen ses över. Ett första steg bör vara att ge statliga myndigheter tillgång till öppna geodata genom en finansieringslösning där myndigheterna inte tar betalt för sin service mellan sig själva.

9. Bygglovsavgifterna

Kommuner har till uppgift att ge besked om bygglov inom tio veckor efter någon ansökt om detta. Tyvärr finns det dock inga sanktioner i lagstiftningen mot kommuner som inte lever upp till kravet på maximalt tio veckors handläggningstid. Vissa kommuner klarar det bra och arbetar utifrån tjänstegarantier. Men i flera kommuner överväger istället berättelserna om privatpersoner och företag som får vänta mycket långa perioder på bygglov. För att skapa incitament till kommunerna att verka snabbare i medborgarnas intresse bör därför bygglovsavgiften reduceras med 25 procent vid försening av ett bygglov upp till en vecka. Om förseningen är mer än en vecka reduceras bygglovsavgiften med 50 procent och vid längre förseningar än tre veckor utgår avgiften.

10. Riksintressen

Ett riksintresse är tänkt att vara ett särskilt värdefullt område som ska bevaras för framtiden. Systemet byggdes upp för flera decennier sedan och har sedan mer eller mindre lämnats vind för våg av det politiska systemet. Riksintressen ska bevara möjligheter för framtiden eller vårda vår historia för kommande generationer. Men systemet är otympligt och föråldrat och har också fått kritik från Riksrevisionsverket

(RiR 2013:21). Riksrevisionen konstaterade att statens hantering av dessa riksintressen försvårar för kommunerna att planera nya bostäder. Riksrevisionen påpekade att kommunerna inte har fått tillräckligt med stöd från länsstyrelserna som i sin tur inte har fått stöd från Boverket. Efter att Riksrevisionen förmedlade sin kritik enades riksdagen om tillsättandet av Riksintresseutredningen vilken presenterar sitt slutbetänkande den 1 december 2015. I ett delbetänkande har utredningen redan uttryckt att man inte ser riksintressen som den viktigaste förklaringen till landets otillräckliga byggtakt. Enligt Kristdemokraterna är dock inte den nuvarande bostadsbristen resultatet av en enda faktor. Flera faktorer samverkar till att göra bostadsbyggande dyrt, krångligt och långsamt. Riksintressen är en sådan faktor. Systemet bör därför kunna granskas kritiskt utifrån dess hämmande effekt för tillkomsten av bostäder.

Idag har varje myndighet möjlighet att utan politiskt inflytande peka ut områden som den anser är av riksintresse. Riksantikvarieämbetet har till exempel pekat ut 1 650 områden som riksintressen för kulturmiljövård. Enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) är 30 procent av marken idag utpekad som riksintresse. Varje myndighet har dessutom sina egna kriterier när de pekar ut områden av riksintresse. När väl ett riksintresse är utpekad så ligger det där för all framtid. Men samhället förändras hela tiden, och det som ansågs vara av riksintresse igår behöver inte nödvändigtvis anses vara det idag. Riksintressesystemet som det fungerar i dag är ett hinder mot ökat bostadsbyggande och medverkar inte till hållbarhet.

11. Reformera strandskyddet

Sverige har 42 000 mil strandlinje, till stora delar står den helt orörd. Samtidigt står många kommuner runt om i Sverige och konstaterar vikande befolkningsunderlag. För att öka attraktionskraften i att bosätta sig utanför storstäderna behöver det bli enklare att få att bygga hus i sjönära lägen. Åren 2009 och 2010 förändrades strandskyddslagstiftningen i Sverige. Ambitionen hos allianspartierna som genomförde förändringen var att göra regelverket tydligare, underlätta tillämpningen och göra den mer konsekvent. Syftet var också att underlätta skapandet av attraktiva boendemiljöer i mindre hårt exploaterade delar av landet medan strandskyddet i mer exploaterade områden skulle värnas.

Det gick dock ganska snart att konstatera att de nya strandskyddsreglerna inte ledde till önskat resultat. Från olika delar av landet har allvarlig kritik riktats mot regelverket för att det är krångligt och otydligt. Därför fick Boverket och Naturvårdsverket i uppdrag att utvärdera lagstiftningen. Det redovisades i början av oktober 2013 och konstaterade behovet av fler reformer. Bland annat föreslogs då lättnader i

strandskyddet vid mindre sjöar och vattendrag och åtgärder för att få en mer likvärdig tillämpning av reglerna. En proposition som också bekräftades i riksdagen lades också med innebörden med lydelsen att länsstyrelserna kan upphäva strandskydd vid små sjöar och vattendrag om området har liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften. Någon rusning hos länsstyrelserna till att börja upphäva strandskyddet i linje med riksdagsbeslutet, har dock inte noterats.

Regeringen kunde också konstatera att tillämpningen brast på grund av bristande kunskap hos framför allt kommunerna. Därför tillsattes en delegation som skulle ge råd och bistå kommunerna i tillämpningen av strandskyddsreglerna. Medel avsattes också från vilka kommunerna ska kunna söka stöd för kartläggning av s.k. LIS-områden (landsbygdsutveckling i strandnära lägen), något som framför allt mindre kommuner har svårt att hinna med på grund av bristande resurser.

Åtgärderna var steg framåt tagna av en regering som önskade förbättra situationen. Samtidigt som alliansregeringen genomförde dessa reformer var motståndet styvnackat från dåvarande oppositionspartiet Miljöpartiet. Nu är detta parti en del av regeringsunderlaget.

Det måste bli avsevärt enklare att bygga bostäder i strandnära lägen i de glest befolkade delarna av landet. Regelverket måste reformeras i grunden. Dagens regelverk, även med hänsyn tagen till delegationens arbete och översynen, vilar på principen ”allt som inte uttryckligen är tillåtet är förbjudet”. Denna hållning behöver vändas helt om. Regelverket bör bygga på att områden som ska ha ett särskilt skydd pekas ut, liksom områden där en restriktiv hållning bör intas. För glest befolkade områden bör istället bebyggelse vara tillåten, förutom i områden som genom beslut pekas ut som skyddsvärda.

12. En frihetsreform för byggsektorn

Kristdemokraterna anser att det behövs en ”frihetsreform” inom bostadssektorn. Det finns anledning att ifrågasätta om det är rimligt att ställa samma krav på familjen som ska bygga ut sin egen villa som på byggföretag som bygger hus åt andra människor. Det behövs regelverk och lagstiftning, men politiken måste veta sina gränser. En frihetsreform skulle också avlasta kommunernas stadsbyggnadskontor.

En av de sista reformerna Stefan Attefall utförde som kristdemokratisk bostadsminister var möjligheten att med endast anmälningsplikt ge tillåtelse för villaägare att uppföra ett 25 kvadratmeter stort hus på sin tomt. Husformen populariserades under namnet Attefallshus och har snabbt blivit populärt för sugna hemmabyggare. Tyvärr har många kommuner mött reformen med sina sämsta tendenser

där uppfinningsrikedomen i administrativa krav och avgifter paras med långa handläggningstider. Den anmälningsplikt som rått för att anmäla uppförandet av ett Attefallshus har påbjudit kommunen att ta ut tilltagna administrationsavgifter. För att motverka detta bör anmälningsplikt inte vara nödvändigt. Det bör ligga i varje förtroendevalds intresse att motverka kreativiteten i regler och avgifter som frodas på såväl kommunala som andra offentliga kontor. Istället bör kreativiteten i de värdeskapande och förädlade aktiviteter som markägare utför uppmuntras. Varje kommun har att vinna på detta.

Listan på bygglovsbefriade åtgärder bör öka kraftigt. Åtgärder som inte innebär någon inskränkning på grannes utsikt eller motsvarande eller medför någon allvarlig risk för fukt eller annan skada på huset om det utförs icke fackmässigt bör befrias från bygglov.

13. Studentboenden

Unga och studenter är en målgrupp som i regel har begränsad köpkraft. Det är därför angeläget att utveckla innovativa lösningar som kan erbjuda ett bra boende till rimliga kostnader. Bostäder för unga och studenter är till sin karaktär lägenheter under vilka de boende i regel bor en begränsad tid av sina liv. Därför finns det all anledning att ifrågasätta att de ska omfattas av samma regelverk vid byggande som övriga boendeformer. Utgångspunkten bör vara att endast regler som är grundläggande för människors hälsa och säkerhet bör vara kvar.

I samband med årsskiftet 2015 kunde vissa lättnader i regelverken för studentbostäder träda i kraft. Bland annat avskaffades kravet att hiss behöver installeras vid byggande av ungdoms- och studentbostäder under 35 kvadratmeter som byggs på vindar. Det behövs dock mer åtgärder för att underlätta boendemöjligheterna för studenter.

Under senare år har ett antal företag etablerats som erbjuder modulbostäder för studenter. Modulbostäder kommer sannolikt inte att vara svaret på Sveriges bostadspolitiska utmaningar i stort. Som del i ett campusboende av tillfällig karaktär kan det emellertid vara en försvarbar lösning. Modulbostäderna kan lätt byggas ihop och lätt plockas ner om och när förutsättningarna förändras. Kvaliteten på dessa bostäder har också förbättrats avsevärt. Det är angeläget att kommunerna är aktiva i sin markplanering och kan erbjuda tidsbegränsade bygglov för modulbostäder åt studenter på mark som för tillfället står outnyttjad. I dag kan tidsbegränsade bygglov endast ges om 5 + 5 år. Den maximala tiden bör utsträckas från dagens tio till åtminstone femton år, och möjligheten att ge bygglov om 10 + 5 år. Den förlängda tiden ger bättre avskrivningsmarginaler, vilket underlättar kalkylen för en modulbostad.

År 2009 fick ett antal större lärosäten möjlighet att under en försöksperiod tillhandahålla bostäder åt studenter och gästforskare. Kristdemokraterna anser att denna möjlighet ska permanentas och gälla samtliga universitet och högskolor. Att studenterna har någonstans att bo ligger i lärosätenas intresse, och det är positivt att de har verktyg för att hjälpa till med bostadsförsörjningen.

Även Försvarsmakten borde ges samma möjlighet att tillhandahålla bostäder åt sina tillfälliga anställda. Försvarsmakten har i dag på sina håll ett akut behov av att hitta bostäder åt hundratals anställda soldater. För den som har en anställning framstår en sängplats på förläggning inte så lockande. Även för de typer av bostäder som Försvarsmakten förfogar borde regelverket förenklas för att kunna sänka byggkostnaderna. Det är exempelvis inte rimligt att ställa lika omfattande tillgänglighetskrav på bostäder åt Försvarsmaktens tillfälligt anställda soldater som på permanentbostäder för allmänheten. Det andra undantaget från att eftersträva full tillgänglighet vid nyproduktion av bostäder bör vara när vindsutrymmen omvandlas till student- och ungdomsbostäder om högst 35 kvadratmeter. I de absolut flesta fall är annars alternativet att inga bostäder alls tillkommer i sådana utrymmen.

14. Äldres boende

Sveriges befolkning åldras och vi kommer att se en ökad andel äldre i befolkningen de kommande åren. Det medför att behovet av bl.a. anpassade och tillgängliga bostäder kommer att öka kraftigt.

Ett ökat antal anpassade bostäder för äldre i form av så kallade mellanboendeformer, det vill säga bostäder mellan den ordinarie bostaden och särskilt boende (till exempel trygghetsbostäder och seniorbostäder) kan bidra till att fler äldre skaffar sig tillgängliga bostäder i tid. Dessa boendeformer kan också öka antalet flyttkedjor och rörligheten på bostadsmarknaden samt skjuta upp behovet av särskilt boende för äldre. Minskat, eller åtminstone inte ökat, tryck på särskilt boende, som är en mycket kostsam behovsbedömd boendeform, kan innebära besparingar för kommunerna och leda till att de lättare kan anpassa sin verksamhet till den demografiska utvecklingen.

Behovet av fler boendeformer för kategorin ”friska äldre” kommer att bli en av de större frågorna på bostadspolitikens område under de kommande tio åren. Det behövs åtgärder som underlättar kommunernas beredskap att utveckla boendeformer som passar målgruppen. Under förra mandatperioden utsågs kristdemokraten Ewa Samuelsson att utreda förutsättningarna för äldre bostäder och början av oktober 2015 presenterades utredningen ”Bostäder att bo kvar i. Bygg för gemenskap i tillgänglighetssmarta boendemiljöer” med flera intressanta förslag som bör övervägas.

För närvarande finns ett investeringsstöd till s.k. trygghetsboenden för att kompensera för de merkostnader som uppstår i form av exempelvis gemensamhetsutrymmen. Nuvarande stöd löpte ut 2014, och regeringen har därför ansökt om tillstånd för en treårig förlängning av stödet hos EU-kommissionen. Kristdemokraterna vill i likhet med regeringen fortsätta det viktiga stöd som möjliggör uppförandet av fler bostäder för äldre.

15. Hyressättningssystemet

Kristdemokraterna spelade en mycket viktig roll för att hyressättningssystemet reformerades 2011 i en överenskommelse mellan parterna på bostadsmarknaden och regeringen. I enlighet med överenskommelsen ska allmännyttan bedrivas enligt affärsmässiga principer och allmännyttans självkostnader ska inte längre vara normerande. Hyran ska istället fastställas till bruksvärdet utifrån förhandlingar mellan hyresgästföreningen och de privata och kommunala fastighetsägarna. Tanken är att ge den enskilda lägenhetens kvalitet en tyngre roll för hyressättningen.

Hyresförhandlingsmodellen har sedan den etablerats fungerat ganska väl på många håll i landet medan det är mer konfliktfyllt i vissa andra delar.

Sedan 2006 finns också en möjlighet för fastighetsägare att vid nyproduktion förhandla om så kallad presumtionshyra. Hyressättningen är då inte beroende av övriga hyror på orten och blir därmed mer marknadsmässig. Presumtionshyran gäller sedan i 15 år och undantas då från bruksvärdesprövningen. Problemet med detta är emellertid en hyra som sätts högt med tanke på att den bara under 15 år kan bidra till att finansiera kalkylen för husets uppförande. Om den presumtionshyran kunde få fortsätta efter 15 år skulle istället en mer plan hyressättning erhållas. Ur ett hyresgästperspektiv vore det att föredra och motverka den bild som nu börjar ta form, där det krävs feta plånböcker för att klara av att bo i nyproducerat.

Kristdemokrater har varit drivande i att förbättra möjligheterna att hyra ut hela eller delar av sin bostad i andra hand, genom en friare hyressättning som bland annat gör det möjligt att ta ut en hyra för att täcka hela eller delar av de räntekostnader man har vid andrahandsuthyrning av en bostadsrätt, vilket ökat utbudet.

Reformer av hyresregleringen bör ske varsamt, inte minst blir detta tydligt i kommuner som Stockholm där bostadsmarknaden är som mest ansträngd och konfliktnivån mellan parterna stundtals går högt. Det är viktigt att det finns ett starkt konsumentskydd på bostadsmarknaden. Människors boende är inte vilken vara som helst. Det handlar ofta om starka minnen och livsvariga relationer som är kopplade till

bostaden. Människors olika livssituationer och tillgång till kapital är faktorer som gör att ett hyressättningssystem måste beakta många aspekter, inte bara de ekonomiska.

Samtidigt som det är viktigt att värna om möjligheten att bo kvar i den lägenhet man trivs i är det ett faktum att det nya hyressättningssystemet brottas med flera stora utmaningar. Det byggs för få hyresrätter, många hyresrätter ombildas till bostadsrätter och det råder en omfattande svarthandel av hyreskontrakt. Kötiderna är långa till en hyreslägenhet i exempelvis Stockholms innerstad. Bristen på hyresrätter inverkar menligt på Stockholms utveckling och förmåga att attrahera arbetskraft. Institutioner som OECD och IMF har också påtalat bristerna i den svenska hyressättningsmodellen, liksom svenska forskare såsom professorerna Hans Lind och Assar Lindbäck. En friare hyressättning skulle kunna motverka de brister som föreligger, men samtidigt kan också en friare hyressättning med presumtionshyror vid nytecknande av kontrakt riskera att stoppa flyttkedjor som vi är i stort behov av på den svenska bostadsmarknaden. En sådan reform kräver noggrann analys innan den genomförs.

Sverige har till skillnad från flertalet andra länder valt en egen modell med kollektivt förhandlade hyror. Skälet till detta är dels den historia av regleringar av den svenska hyresmarknaden som gällt sedan andra världskriget, dels att det anses ge ett starkt konsumentskydd, värna svaga grupper och motverka segregation.

Parterna på hyresmarknaden har ansvaret för att systemet ska fungera. Det nya systemet har varit i funktion sedan 2011 och det finns under innevarande mandatperiod anledning att utvärdera systemet. Åtgärder bör vidtas som kan utveckla systemet i syfte att både värna ett starkt konsumentskydd och underlätta nyproduktion av hyresrätter. Frågans vikt är sådan att en blocköverskridande överenskommelse med stor sannolikhet är nödvändig för att reformer ska kunna bära.

Hyresrätten är den överlägset mest flexibla upplåtelseformen. Boendet i hyresrätter är idag påfallande standardiserat utifrån dess byggnormer. Istället för standardiseringen bör det vara möjligt att bygga blandat och att bygga billigt med lägre standard för dem som vill ha det, till exempel för unga som har svårt att få pengarna att räcka till och vars boendehorisont kanske är kortare. Samtidigt bör det vara möjligt att bygga ännu dyrare för dem som vill ha högre service och högre standard på materialvalen. Variationen skulle göra hyresrätten mer attraktiv och ge ett bredare utbud av hyresrätter. Att förändra och utveckla hyresrätten leder till socialt engagemang, möjlighet att utveckla kringtjänster och öka kvaliteten i boendet.

Individuella lösningar behöver inte enbart vara utseendemässiga utan också beakta servicegrad, och på detta sätt kunna leva upp till den enskilde hyresgästens efterfrågan. För äldre är kringtjänster av stor vikt. Fler pensionärer skulle idag vilja ha fler

kringtjänster; receptionstjänster, städning och vaktmästeritjänster som skulle kunna erbjuda hjälp med att byta lampor och sätta upp tavlor. Möjligheterna att utveckla kringtjänster är många om man tillåter system som kan reglera och få betalt för det.

Tyvärr har den utredning som presenterades redan 2008 och lade förslag kring från- och tillval i hyreslägenhet blivit offer för lång beredning i Regeringskansliet. Vi menar att hyresrättens attraktivitet kan stärkas med en större möjlighet att personligen forma dess karaktär, därför bör utredningens förslag genomföras.

16. Rätten till bostad

Sveriges bostadsmarknad har mycket höga trösklar. Många gånger krävs plånbok, kontakter och fläckfritt förflutet för att få ett boende. Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning vilken gjordes 2011, befinner sig 34 000 människor i bostadslöshet eller är utestängda från bostadsmarknaden. I den siffran ingår alltifrån dem som saknar tak över huvudet till de som tillfälligt bor på ett sådant sätt att de inte har ett eget boende. Gruppen EU-medborgare ingår inte i denna siffra. Ungdomar med svag ekonomi, nyanlända till vårt land och personer som lever på försörjningsstöd eller har betalningsanmärkningar tillhör dem som har svårast att etablera sig på bostadsmarknaden. I synnerhet gruppen nyanlända tenderar att fastna i anläggningsboenden långt från arbetsmarknaden eftersom de inte kan få boende i den reguljära bostadsmarknaden. Nyanlända hamnar också ofta i trångboddhet när s.k. eget boende väljs. Istället för eget boende blir man inneboende och därtill trångbodd.

Även om bostadsbyggandet ökar markant kommer dessa grupper ha det bekymmersamt eftersom många hyresvärdar ställer höga krav för att hyra ut. Det är inte heller sannolikt att dagens nyproduktion genom flyttkedjor kan hjälpa dagens hemlösa att hitta boende i den utsträckning som krävs. Bostadslöshet får sägas vara ett av samhällets största misslyckanden.

Många åtgärder måste vidtas för att möta denna utveckling på ett socialt men också statsfinansiellt ansvarsfullt sätt. Ett sätt är att höja bostadsbidragen, vilket alliansregeringen gjort i olika omgångar, både för barnfamiljer och för pensionärer. Vi förordar ytterligare höjningar av bostadsbidraget för barnfamiljer för att på detta sätt kunna höja efterfrågekraften hos gruppen.

Kristdemokraterna anser att en bred bostadssocial utredning bör tillsättas för att brett analysera den sociala sidan av bostadspolitik och utvärdera de instrument som idag används. Regler och lagar som försvårar etablering på bostadsmarknaden bör analyseras. Instrument som hyresgarantier och förvärvsgarantier bör utvecklas. I uppdraget bör också ingå att på djupet analysera för- och nackdelar med att tillämpa

EU:s regelverk för tjänster av allmänt ekonomiskt intresse för utsatta grupper. Målet ska vara att skapa en bostadspolitik som tillgodoser alla medborgares grundläggande rätt till en bostad.

17. Höjda bostadsbidrag för barnfamiljer med knapp ekonomi

Kostnaderna för boendet utgör i många hem en av de dominerande utgifterna. Att därför höja bostadsbidraget är ett bra sätt att stärka ekonomin för barnfamiljer som lever under knappa ekonomiska omständigheter. Ofta handlar det om ensamstående föräldrar där varje krona måste vändas, familjer där pengar saknas till saker som julklappar, medicin, glasögon eller barnkalas.

Genom att höja bostadsbidraget ökar också möjligheterna för den här gruppen konsumenter att efterfråga bostäder. Den bostadsproducent som överväger uppförande av en ny fastighet gör en kalkyl som också innefattar vad tänkta bostadskonsumenter förmår att betala. En starkt förmåga att klara att betala hyran för även dem med knappa inkomster gör att denna grupp också kan efterfråga nyuppförda bostäder. Något som främjar beslutet hos byggproducenter att vilja gå in i ett byggprojekt. Prioriteringen att stärka bostadskonsumenter skiljer sig från regeringen, vilken istället väljer att ösa pengar över dem som bygger bostäderna. En strategi som vänsterledda regeringar i Sverige ofta prövat till stora kostnader och felställda incitament för byggsektorn.

Under 2012 och 2014 medverkade Kristdemokraterna genom alliansregeringen till att bostadsbidraget kunde höjas. Det var höjningar som både generellt gick ut för att stärka konsumenters efterfrågan (2012) och sedan riktades specifikt gentemot gruppen med hemmavarande barn (2014).

Kristdemokraterna föreslår nu ytterligare höjningar av det särskilda bostadsbidraget för hemmavarande barn. Idag är den del av bostadsbidraget som består av särskilt bidrag för hemmavarande barn:

- 1 500 kronor för familjer med ett barn,
- 2 000 kronor för familjer med två barn,
- 2 650 kronor för familjer med fler än två barn.

Kristdemokraterna föreslår att höja bidraget med:

- 350 kronor för familjer med ett barn,
- 425 kronor för familjer med två barn,
- 600 kronor för familjer med fler än två barn.

Det finansiella nettot av att under 2016 höja det särskilda bostadsbidraget för hemmavarande barn blir för staten en kostnadsökning med 900 miljoner. För

kommunerna minskar utgifter med 200 miljoner genom minskat ekonomiskt bistånd. Totalt för den offentliga sektorn innebär bidragshöjningen ett negativt finansiellt netto på 700 miljoner kronor.

18. Ägarlägenheter

År 2009 infördes möjligheten till ägarlägenheter i samband med nyproduktion. Det är således en relativt ny boendeform i Sverige men är vanlig eller vanligast i andra länder. Med ägarlägenheter finns goda förutsättningar att öka mångfalden av upplåtelseformer i bostadsområden. Till skillnad från bostadsrätter där bostadsfastighetsstrukturen många gånger inte medger förutsättningar för ombildning, kan ägarlägenheter om det tillåts i befintliga bostäder införas tillsammans, vägg i vägg med andra bostadsformer. Det ger möjlighet att i ett bostadsområde mixa både hyresrätter och ägarlägenheter, något som skulle motverka boendesegregation mellan olika grupper i samhället, exempelvis personer som ingår i olika typer av sociala insatser.

En utredning (SOU 2014:33) har sedan dess följt, med ett förslag för att möjliggöra omvandling av hyresrätter till äganderätter i befintligt bestånd. Kristdemokraterna anser att ägarlägenheter har många fördelar som upplåtelseform och ser gärna en ökad andel på den svenska bostadsmarknaden. När det också blir möjligt med ägarlägenheter i befintligt bestånd bedömer Kristdemokraterna att upplåtelseformens andel av bostadsmarknaden kommer att börja öka.

19. Avskaffa taxeringssystemet

Den 1 januari 2008 avskaffade regeringen på kristdemokratiskt initiativ den statliga fastighetsskatten. Fastighetsskatten var oförutsägbar och beskattade värden som inte motsvarades av några löpande inkomster. Detta bidrog till att många människor upplevde en växande oro för möjligheten att kunna bo kvar i sitt hus. Med ett bostadsområdes växande popularitet bidrog fastighetsskatten till socioekonomisk segregation då de som inte längre hade råd med skatten tvingades flytta. Skatten slog blint och var ett exempel på en illegitim skatt som saknade förankring i folkdjupet.

Trots att fastighetsskatten bytts mot en kommunal fastighetsavgift finns taxeringsvärdessystemet fortfarande kvar och skapar krångel för enskilda småhusägare. Därmed finns också den struktur kvar som skulle kunna användas för att återinföra det gamla fastighetsskattesystemet. Idag finns liten anledning att behålla taxeringsvärdessystemet, varför vi föreslår att det bör avskaffas.

20. Energisparlån

En av de stora bostadspolitiska utmaningarna de kommande åren är renoveringen av miljonprogrammet. Uppgifterna varierar kraftigt om hur mycket det kan tänkas kosta, men klart är att det i flera kommuner är stora renoveringsbehov. I debatten om miljonprogrammet figurerar krav på statliga subventioner för att minska de påfrestningar som renoveringarna kan innebära för hyresgästerna. Regeringen går nu också fram med tilldelningen av 1 miljard per år för energieffektivisering, renovering av flerbostadshus samt ett stöd för förnyelse av utomhusmiljön. Kristdemokraterna anser att subventioner är fel väg att gå.

För det första: Subventioner riskerar att styra fel och i praktiken hamna i byggherrarnas fickor.

För det andra: Ett subventionssystem skulle resa svåra frågor kring gränsdragningar, vem och vilka som skulle omfattas av stödsystemet. Vilka årgångar och under hur lång tid? Alla hus eller bara hyresrätter? Ska de fastighetsägare som skött sitt underhåll och som redan genomfört renoveringarna inte få ta del av subventionerna? Frågorna är många, men svaren är få.

För det tredje: För att överhuvudtaget ge märkbar effekt på nivån på hyreshöjningen skulle det krävas subventioner i mångmiljardklassen. Regeringens miljard, som ska fördelas mellan energieffektivisering, renovering av flerbostadshus och ett stöd för förnyelse av utomhusmiljön, blir bara en tunn fernissa som ströslas över de många behoven.

Vänsterregeringens miljard premierar den som underlåtit att sköta sitt fastighetsbestånd. Pengarna är dessutom otillräckliga. Den halva summa som föreslogs i 2014 års budget och då motsvarande en ny duschblandare per lägenhet, räcker nu till en diskho. Dessutom får regeringen anslå en ansemlig del av pengarna till hjälpa de boende att parera renoveringarnas hyreshöjningar i ett särskilt stöd de kallar hyresrabatt.

Kristdemokraterna anser att det är bättre med stöd till utsatta hyresgäster än till fastighetsbolag. Därför har också bostadsbidragen höjts i flera omgångar av alliansregeringen för både barnfamiljer och pensionärer. Fastighetsbolagen ska istället ha en långsiktig plan för hur fastighetsbeståndet följer en renoveringsplan. Med subventionsstrukturer blir det lönsammare att följa politikens dagskurser än att ansvarsfullt planera sitt fastighetsägandes plikter.

Trots det ovan sagda, kan det finnas skäl att staten medverkar till att sänka kostnaderna för investeringar i energieffektivisering som inte alltid är tydligt företagsekonomiskt lönsamt på kort tid. Framförallt eftersom vi nu har ett befintligt bestånd av missköta fastigheter. Den modell som bör studeras på djupet är att utreda

den tyska modellen med energisparlån. Tyskland har under ett drygt decennium framgångsrikt rustat upp hundratusentals bostäder. Modellen innebär i korthet att staten tillhandahåller förmånliga energisparlån till fastighetsägare för energiinvesteringar i bostäder.

21. Överskuldsättning

Synen på konsumtion och krediter har förändrats under åren och idag lånar svenskarna allt mer. I det kreditsamhälle vi idag lever finns även goda skäl till att utbudet av krediter är stort och varierat. En persons inkomster varier under livet och behov av kredit, men det finns också risker med krediter. Risken är att personen inte kan återbetala sina krediter och därför hamnar i överskuldssättning.

Att hamna i skuldfällan och i värsta fall överskuldssättning är förödande för den enskilde och kostar även stora pengar för samhället. I den av alliansregeringen initierade utredningen Överskuldssättning i kreditsamhället 2013:78 anges en rad förslag för hur människor låsta i överskuldssättning kan hjälpas till ett liv i frihet från skuld. Enligt utredningen har fler än 95 000 personer en skuld hos Kronofogdemyndigheten sedan 1992 eller tidigare. Nästan 190 000 har haft minst en skuld sedan 2002 eller tidigare, alltså i över tio års tid. Nästan 250 000 sedan 2007 och tidigare och den 14 maj 2013 fanns det ungefär 370 000 personer med en skuld hos Kronofogdemyndigheten.

Svenska hushåll är högt skuldsatta, såväl i ett historiskt som i ett internationellt perspektiv. Sedan 1990-talets mitt har skulderna i förhållande till disponibel inkomst ökat från 90 till 170 procent och är i dag omkring 1,5 gånger större än genomsnittet i euroområdet. Samtidigt har dock tillgångarna ökat, från nästan 300 till en bit under 600 procent av den disponibla inkomsten. Aggregerade siffror visar alltså att hushållen har en stor nettoförmögenhet.

22. Snabblån

Att ta ett lån via mobiltelefon har blivit ett allt vanligare sätt att skaffa mindre summor. Det är pengar som ofta går direkt till konsumtion. Sms-lånen är vanskliga därför att de är så lättillgängliga och de saknar långivarens krav och kontroll av den som lånar. Den snabbväxande bransch som med högljudd reklam lovar snabba pengar tjänar stora pengar samtidigt som den anklagas för bristande kreditbedömning. Finland, som var det första skandinaviska landet att öppna för branschen med snabblån, har lika dystra erfarenheter som Sverige av konsekvenserna. För att möta problematiken har Finland infört ett räntetak. Något som också svenska Finansinspektionen kommit att rekommendera. Nackdelen med ett räntetak enligt Finansinspektionen är att fler då

efterfrågar lånen. Räntetaket gör dock lönsamheten sämre vilket torde ha en hämmande effekt på marknaden. Kristdemokraterna anser att räntetak är värt att överväga. Samtidigt bör räntetak ställas mot effekten av att ställa högre trösklar till lån. Målsättningen bör vara det som fungerar bäst för att skapa en återhållsam men tillgänglig lånemarknad.

23. Evighetsgäldenärer

Den grupp i samhället som lider svårast är de som i årtionden levt under hotet om indrivning av varje krona de kan tjäna utöver existensminimum. De skuldsatta och deras anhöriga lever ett kringskuret liv år efter år. De saknar ofta ork och förmåga att genomföra den totala skuldsanering som skulle vara dem till störst hjälp. Resultatet blir emellertid ofta att de hamnar i en allt mer omöjlig situation, med allt mindre hopp om att någonsin ta sig ur sin situation. Deras begränsning och avskärmning har också accelererat i takt med att kontanternas användning minskat. Utan tillgång till ett bankkort går det inte att boka tågbiljett eller betala i en parkeringsautomat, trots att pengar finns på kontot.

För att sätta en gräns på det livstidsstraff som den mest utsatta gruppen i praktiken lever under och öka möjligheten att bli skuldfri på sikt föreslog utredningen att slutlig preskription införs efter drygt 15 år för fordringar som fastställts av Kronofogdemyndigheten eller i domstol.

Den slutliga preskriptionstidens starttidpunkt bör inträffa tre månader efter fastställelse och preskriptionstiden vara 15 år i normalfallet och 20 år för fordringar mellan privatpersoner och om skulden grundar sig på brott. Kristdemokraterna anser att utredningens slutsatser om en slutlig preskriptionstid bör övervägas för lagstiftning.

Barn till föräldrar med löneutmätning är särskilt utsatta. Löneutmätningen motsvarar en mindre plånbok än försörjningsstöd. Förbehållsloppet bör därför höjas och åtminstone vara lika eller högre än motsvarande för försörjningsstöd.

Man kan också notera de åtgärder som Kristdemokraterna medverkat till under alliansregeringen, exempelvis har det införts tillståndsplikt för snabblåneföretagen, Finansinspektionen har fått i uppdrag att utföra tillsyn av företagen och Konsumentverket har fått utökade sanktionsmöjligheter mot brister i kreditprövningen.

Kristdemokraterna vill att utredningens slutsatser implementeras i lagstiftning. Vi emotser också slutsatserna för den utredning som enligt kommittédirektiv 2015:43 är uppdragen ett flertal frågor i syfte att åstadkomma en mer ansvarsfull marknad för konsumentkrediter. I kommittédirektivet märks särskilt åliggandet att utreda förutsättningarna för att begränsa den kreditränta och dröjsmålsränta som kreditgivaren

får ta ut. Utredningen förväntas lägga fram sina slutsatser den 30 september 2016. Utredningsresultat tillsammans med övriga åtgärder bör sammansättas till en övergripande strategi som adresserar överskuldsättning i samhället.

24. Skuldsättning för företagare

Att starta ett företag innebär att man lämnar trygghetszonen och utsätter sig själv och sin omgivning för risken att misslyckas. Det är något som säkert avhåller många från att förverkliga sin företagsidé. Därför är det en nödvändighet i ett samhälle som bejaktar tillväxt och jobbskapande att det finns möjlighet för företagare till skuldsanering.

Den av alliansregeringen tillsatta Nystartsutredningen föreslog en särskild form av skuldsanering som ska kunna beviljas företagare som drabbats av överskuldsättning. Förslaget ska förbättra möjligheterna för seriösa företagare som gått i konkurs eller drabbats av överskuldsättning att snabbt ta itu med sin skuldbörda och kunna starta på nytt eller fortsätta med förnyad kraft. Utredaren hade förhoppning om att en författning skulle kunna träda i kraft den 1 januari 2016.

Berörda remissinsatser har ställt sig odelat positiva till förslagen i utredningen. Men uppenbarligen att döma av den beredning som hittills gjorts och av de besked som getts av justitie- och migrationsminister Morgan Johansson i interpellationsdebatt (2014/15:102) kommer inte det tidsschema som utredningen förutsatte att kunna hållas. Den fördröjning av processen som regeringens beredningsarbete inneburit, kan vara skäl att från utskottet att snarast efterfråga en proposition utifrån de intentioner som utredningen presenterade. Sverige behöver entreprenörer som är beredda att förverkliga affärsidéer och skapa värden. Om någon av dessa jobbskapare snubblat en gång är det angeläget att det finns en väg tillbaka för dessa att kunna återuppta det värdeskapande vårt land behöver.

25. Konsumtion

Konsumenter har genom den utvidgade marknad som bland annat e-handeln representerar, fått ökad tillgång till försäljningskanaler. Detta är bra för konsumenten och stärker hennes valmöjligheter. Men det medför också problem och risker. I takt med att grupper i samhället får en bättre privatekonomi och kan köpa produkter de vill ha uppkommer nya föreställningar om ”vad alla borde ha”. Följden av det blir att människor är beredda att konsumera utöver vad de har råd med. För att undvika att privatekonomin hamnar i obalans, men också till att göra rätt konsumtionsbeslut, är det viktigt att konsumenter har kunskap och inflytande till att göra aktiva val.

Det konsumentpolitiska mål som Kristdemokraterna medverkade till under alliansregeringen lyder sålunda att konsumenterna har makt och möjlighet att göra aktiva val. Konsumenter ska ha en stark ställning lokalt, nationellt och i EU. Det är också angeläget att sanktioner mot lagöverträdelser är effektiva och kännbara. Följaktligen är det angeläget att konsumentvägledning når ut och hålls tillgänglig för att stödja i synnerhet ekonomiskt svaga grupper i planeringen av sin privatekonomi. Konsumentverket har en viktig roll i att förverkliga målet för konsumentpolitiken.

För att konsumenten ska ha möjlighet att fatta sina beslut på ett väl underbyggt sätt, stå med makt och möjlighet att göra aktiva val, anser Kristdemokraterna att fyra områden kan ringas in.

Den första delen av ansvaret innebär att konsumenten skall ha tillgång till information som är korrekt, förståelig och tillräcklig. Konsumenten bör ha tillgång till information som ger konsumenten möjlighet att bedöma kostnader, risk samt andra egenskaper av betydelse. Ett grundläggande krav är att sådan tillgänglig information är korrekt. Typiskt sett torde det vara synnerligen svårt för konsumenten att bedöma huruvida informationen är korrekt eller ej. I statens ansvar torde det ligga att tillse att den information som lämnas av företagen är korrekt. Konsumenter är utsatta för intensiv och omfattande påverkan via reklam. Det händer att sårbara grupper som till exempel äldre utsätts för påträngande och vilseledande påtryckningar. Med hänsyn till ”smak och anständighet” har alliansregeringen försvarat vår rätt gentemot EU:s krav att förbjuda reklam som riktar sig till barn under tolv år.

För det andra skall konsumenten kunna förlita sig på att företagen agerar i enlighet med avtalsvillkoren samt att regelverket efterlevs. Många gånger torde det till och med vara svårt för konsumenterna att avgöra huruvida företagen har agerat i enlighet med avtalsvillkoren och regelverken. I det fall konsumenten ej kan förlita sig på att företagen följer avtalsvillkoren och regelverken torde det vara svårare att fatta de finansiella besluten. Ansvaret torde i första hand ligga hos företagen, men även staten kan ha ett visst ansvar.

Den tredje delen av ansvaret innebär att konsumenterna skall ha tillgång till väl fungerande tvistlösning. I det fall problem uppstår måste konsumenten ha möjlighet att få sin sak prövad på ett tillfredsställande sätt.

Slutligen bör konsumenterna ges möjlighet att få viss grundläggande kunskap om finansiella produkter innefattande även vart en konsument kan vända sig för att få goda råd. Det är ej tillräckligt att den information som är tillgänglig är korrekt. Konsumenterna måste även ha kunskapen att själva utvärdera och kritiskt granska informationen utifrån sina egna förutsättningar.

Vi kristdemokrater ser till den utsatta människans behov och därför måste ha ett skydd för dem som inte själva är observanta på farligheter. Under sin tid som finansmarknadsminister drev Mats Odell frågan om en finansiell folkbildning. Ambitionen är lika angelägen nu, konsumentvägledningen måste nå ut brett men framför allt nå de grupper i samhället vars privatekonomi är mest sårbar.

26. Konsumentupplysningen

För att stärka konsumentupplysningen gav alliansregeringen 2013 Konsumentverket uppdraget att skapa en samordnad konsumentupplysningstjänst. Via telefon- och webbtjänsten ska konsumenten kunna få svar på övergripande frågor. Frågor som kräver specialistkunskaper kopplas till berörda myndigheter eller konsumentbyråer. Frågor som är lokala eller som bedöms kräva personlig kontakt kopplas när så är möjligt till den kommunala konsumentverksamheten. Tjänsten ska ha en gemensam webbingång med allmän konsumentinformation och länkar till relevanta aktörers webbplatser. Tanken är att informationen ska utformas på ett likartat sätt för att förbättra tillgängligheten för konsumenten, öka konsumentmakten och förbättra fungerande marknader. Tjänsten startade våren 2015 under namnet Hallå konsument. Konsumentupplysningstjänsten gör den kommunala konsumentvägledningen och de privata konsumentbyråerna mer kända med konsekvensen att deras ärenden ökar. Intresset för Hallå konsument har varit stort. I takt med att tjänsten etablerar sig förväntas också användartrycket öka, något som föranleder Kristdemokraterna att anslå ytterligare medel för att stärka förutsättningarna att bemöta efterfrågan.

Den kommunala budget- och skuldrådgivningen är den personliga stödresurs som finns för svårt skuldsatta individer och familjer. Utredningen Överskuldsättning i kreditsamhället 2013:78 fann att många kommuner orimligt underförsörjer rådgivningen med resurser och på många håll inte ens uppfyller lagstadgade krav. Den satsning som den nya konsumentvägledningstjänsten innebär kan leda till en ökad ärendehantering. Detta kan leda till en förbättrad kommunal prioritering.

27. Den nya namnlagen

Den parlamentariska namnlagskommittén presenterade 2013 sitt betänkande med förslag till en ny lag om personnamn. Den skulle då ersätta den över 30 år gamla namnlagen (1982:670). Huvuddragen i förändringen utgick från att ge medborgare större frihet att själva få välja sina namn och att göra lagstiftningen lättare att förstå med en enklare hantering för berörda myndigheter. Kommittén föreslog att den nya lagen skulle träda i kraft den 1 januari 2015.

Trots utredningens föreslagna tidsram och det positiva mottagandet från berörda remissinstanser har den nya regeringen som tillträdde 2014 ännu inte presenterat någon proposition. Utredningens slutsatser skulle vid lagstiftning förenkla ett flertal vardagliga moment för många familjer och förtjänar därför en snabb hantering mot proposition.

Caroline Szyber (KD)

Jakob Forssmed (KD)

Désirée Pethrus (KD)

Robert Halef (KD)

Penilla Gunther (KD)

Aron Modig (KD)